

דבר תורה לפרשת בלק

מאת החייל הקדוש עמיחי רובין הי"ד

סיכום על פי שיעור של הרב עוזי חובב בשיחות הרצי"ה קוק זצ"ל

אנחנו נמצאים בתקופה שנקראת "קצה המדבר". לא רק הקצה הפיזי של המדבר, אלא שאנחנו נמצאים כבר אחרי ההכנה לכיבוש, אחרי הכיבוש של עבר הירדן המזרחי, ממש בישראל האחרונה. אחרי שעברנו כמעט את כל הסיבוכים שיכולים להיות, פתאום נוחת עלינו עוד איזה גוי בשם בלק, והוא מביא עלינו את בלעם, ואחרי זה את בנות מואב. אלו שני סיבוכים רוחניים מאוד עמוקים שבאים אלינו מבחוץ וצריך ללמוד אותם. שהרי גם בלעדיהם יש לעם ישראל נפילות, וצריכים לדעת ממה להיזהר.

בפרשה אנו לומדים על אירועים מסוכנים ביותר שיכולים לפגוע באומה מצד התרבות הגויית. אלה אינם אירועים מצידינו - אנחנו מול הקדוש ברוך הוא, כמו שהיה בחטא המתאוננים למשל, שזה סיבוך פנימי - כאן זה סיבוך רוחני שקורה כתוצאה מהמפגש עם אומות העולם. ואנחנו הרי יודעים שעוד ניפגש עם אומות העולם, לכן זה נכתב בתורה כדי שנלמד. המפגש הזה צריך זהירות רבה מאוד.

בגמרא במסכת בבא בתרא כתוב: "משה כתב ספרו ופרשת בלעם" (דף י"ד עמ' ב'). וכולם תמהים - הרי פרשת בלעם נמצאת בתוך התורה, היא חלק מהתורה, אז מה הכוונה שמשה כתב גם את התורה וגם את פרשת בלעם? השל"ה הקדוש אומר כך: אמנם בלעם השיג והבין מי זה עם ישראל בדיוק מדהים, אלא שזה בגלל שהקב"ה הכניס לבלעם לפה מי זה עם ישראל. לעומתו משה רבינו ידע להגדיר את אותן הגדרות בעצמו, ללא עזרה. זו הייתה ההסתכלות הטבעית והנורמלית של משה על עם ישראל. למרות שהאומה מאמללת אותו מיציאת מצרים ובטח במדבר, אחרי הכל משה רבינו - את מה שהוכנס לבלעם לפה - ככה הוא חי. מי שמסתכל ככה על עם ישראל - הוא מנהיג. רק כך אפשר להנהיג את האומה הישראלית, אין שני לו. ולא קם לישראל נביא כמשה רבנו. פרשת בלעם היא תיאור של האומה הישראלית, וכך משה רבנו הסתכל על האומה. הוא יכול היה לכתוב אותה בעצמו.

מצד אחד יש יחס חיובי לבלעם - "ולא קם בישראל נביא כמשה" - בישראל לא, אבל באומות העולם קם בלעם, נביא כמשה. ומצד שני, הוא נביא של טומאה. כמו שרש"י אומר: "וייקר אלוקים אל בלעם - לשון טומאת קרי". בלעם היה נביא ברשעות. בכל זאת אומרים חז"ל שבלעם היה כמו משה רבנו באומות העולם, כי אם הוא לא היה במדרגת משה יכלו אומות העולם לטעון שלא היה להם נביא כמו משה ולכן הם לא כמו ישראל (בתחילת מסכת עבודה זרה מובא דיון על אומות העולם שעולים לדין אצל הקדוש ברוך הוא על מעשיהם). לכן קודם כל הקב"ה הביא להם נביא שיש דמיון בינו ובין משה רבנו. ובאמת יש הבדלים בין משה ולהבדיל בלעם לבין נביאים אחרים, לדוגמה: כל הנביאים מתנבאים רק בלילה, ומשה ולהבדיל בלעם גם ביום. אלא שעם זה, הקדוש ברוך הוא אומר לו: נכון שאתה מקבל נבואה, אבל יש בעיה - אתה תמיד מחפש את הרע. ראינו שהשל"ה אומר שמשה ראה בעצמו כל מה שהקדוש ברוך הוא הראה לבלעם, אז למה בלעם לא ראה? כי יש בו איזה מום שהופך לו את כל המציאות. לכן אי אפשר לשחרר אותו כי הוא סכנה לאנושות. משה רבנו הוא בטח לא סכנה לאנושות, כי הוא מסתכל על האומה כמו שהקב"ה אומר להסתכל על האומה.

"כל מי שיש בידו שלושה דברים הללו מתלמידיו של בלעם הרשע: עין רעה, רוח גבוהה, ונפש קצרה" (או שפלה תלוי בגרסה) {אבות פרק ה' משנה י"ט} מה זו "נפש קצרה"? יש פסוק - "ותקצר נפש העם בדרך" (במדבר כ"א ד'), ואומרים חז"ל - "בדרך" כלומר: בטורח הדרך. קצת טרחה והם לא רוצים את זה. כל דבר שקשה לו לאדם - קוראים לו קיצור נפש, "נפש קצרה" כלומר - אין לי כוח לעמול, אדם שטורח בא עליו אין לו מקום לשים את הטורח. אלו תלמידי בלעם הרשע עד היום, אין טורח. לא רוצים טורח, זה מסובך להם. זה נקרא "נפש קצרה", אין לה כוח לסבול מהלכים, לעבור מסלול עם מורכבות וקשיים. מי שיש לו נפש קצרה, לא יכול לראות מי זה עם ישראל. כי בכל מצב של ירידה הוא ייתקע, אין לו הסתכלות ארוכה - יש לו הסתכלות קצרה, עכשווית. וזו סכנה, זה בלעם הרשע. צריך עמל, כי במהלך ארוך יש נפילות ובנפילה יש צער. אז איך אפשר ככה לבנות גאולה? חייבים יציבות. להסתכל במבט שיש בו יציבות. לאברהם אבינו יש עין טובה, סימפטיה, מבט סימפטי על המציאות, לא מבט מקומי, רגעי.

חז"ל אומרים לנו: "משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע" (אבות פרק א' משנה א'), ומדגיש הרמב"ם "לא מנביא אחר ולא מנביאים שקדמו לו", התורה מתחילה ממשה. ומה עם כל ספר בראשית? האבות? האמהות? ההסבר הוא שהרמב"ם התכוון שהתורה מתחילה ממשה - הכוונה לתורה והמצוות, הם מתחילים ממשה רבנו. ואילו הנביאים שקדמו למשה רבנו - מהם לומדים מידות. האבות בוודאי קיימו את כל התורה, אבל לא מהם אנו לומדים את התורה, מהם אנו לומדים את המידות. והמשנה הזאת מלמדת אותנו שכדי להגיע למעמד הר סיני, "שבכל יום ויום יהיו בעיניך כחדשים כנתינתן מסיני" (רש"י דברים כ"ו ט"ז) - בשביל זה צריך אופי מיוחד - "רחמנים, ביישנים, וגומלי חסדים". ועוד דרך להגיע לשם, זה על ידי "עין טובה, נפש שפלה ורוח רחבה". מי שמבין שהוא לא מבין - אז יש לו רוח רחבה. הוא מבין שלא הכל יכול לקרות עכשיו. ואברהם אבינו לימד אותנו מה זו עין טובה, וגם איך מגיעים אליה. קודם כל הכיר אברהם את בוראו - הכוונה שהוא הכיר את רצונו של ה' והכיר שה' מתגלה בכל הברואים. ומתוך כך היתה לו עין טובה על הבריות. העין הטובה מגיעה כשאתה מרים את המבט כלפי מעלה ומשם מסתכל על הברואים. מי שאוהב את השם אוהב גם את בראיו. כל עשרת הניסיונות של אברהם אבינו - קשורים לאופן בו הוא מסתכל אל ה'. ומי שמסתכל כך כל הזמן אל ה' - כך הוא גם רואה את המציאות. הקדוש ברוך הוא בוחן את אברהם אבינו באהבת ה'. "תיתן אמת ליעקב חסד לאברהם" (מיכה ז' כ'), זו המידה המיוחדת של אברהם. ולכן אומר הקדוש ברוך הוא - "המכסה אני מאברהם" (בראשית י"ח י"ז). את זה סיכמו חז"ל בשש מילים: "אוהב את המקום, אוהב את הבריות" (אבות ו' א').

בעקרון בלעם בכלל לא היה אמור לקבל נבואה, כמו שכתוב: "אין הקדוש ברוך הוא משרה שכינתו אלא על גיבוה, עשיה, חכם ועניו" (נדרים ל"ח א'). בלעם הוא לא שום דבר מהדברים הללו, אבל יש לו כישרון לגלות את הרגע שבו הקדוש ברוך הוא כועס - "כי רגע באפו" (תהילים פרק ל' פס' ו'). מה זה הכישרון הזה? זו הגדלות שלו. זו התכונה שעשתה את בלעם לנביא גדול, כי הוא הצליח לזהות משהו בהתנהגות האלוקות, זה הצד של הגדלות שלו. אבל הקב"ה אומר לו: "לא תאור את העם כי ברוך הוא" (במדבר כ"ב י"ב). גם בפעם השלישית כשבלעם מחליט שהוא פשוט יקלל את עמ"י והוא לא ישאל את הקב"ה, הקב"ה לא אומר לבלעם: "אני אמנע ממך למצוא את הרגע הנכון לקלל", אלא הוא אומר לבלעם: תסתכל על העם ותראה שאתה לא רוצה לקלל אותם. "ראה פתחיהם שלא מכוונים זה כנגד זה" (רש"י על "שוכן לשבטיו"), וראה שגם הרגע של הכעס הוא רק כדי לגרום לעם ישראל להתקדם...

